

TVOŘIVÁ HRA V LITERÁRNÍ VÝCHOVĚ U PŘEDŠKOLÁKŮ

Mgr. Alena Vlková

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

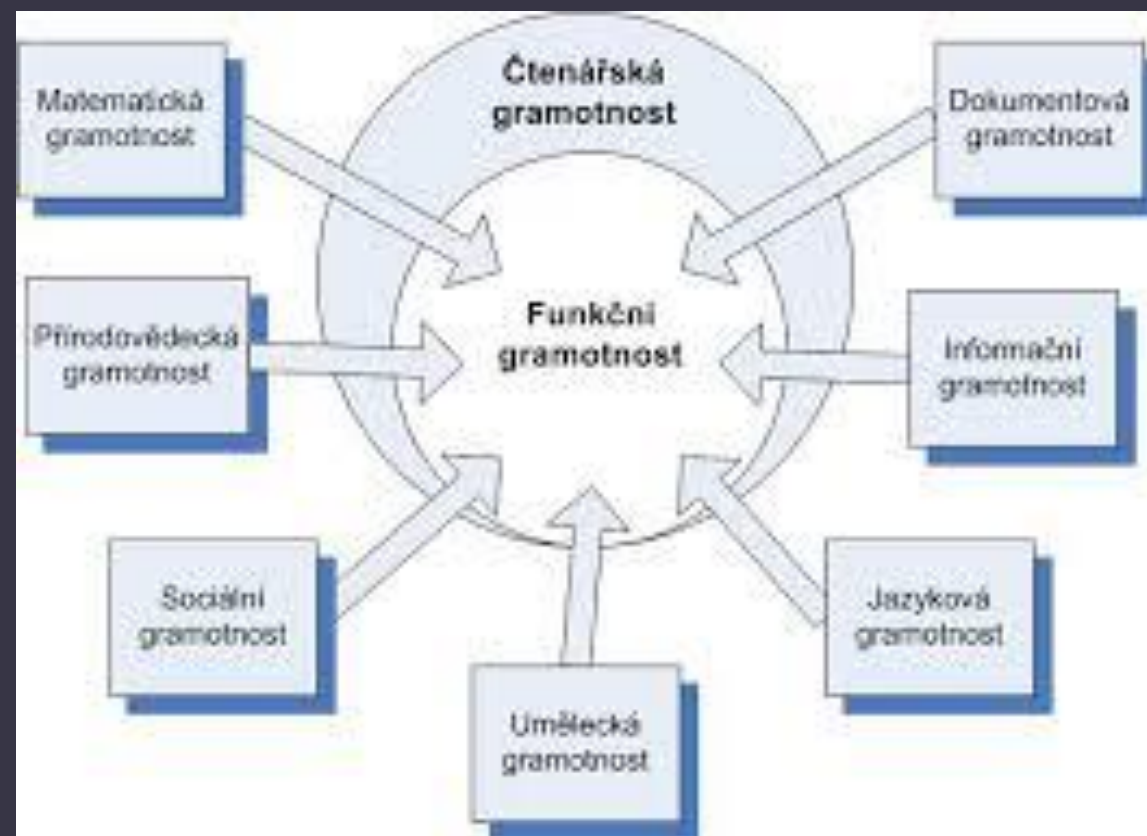
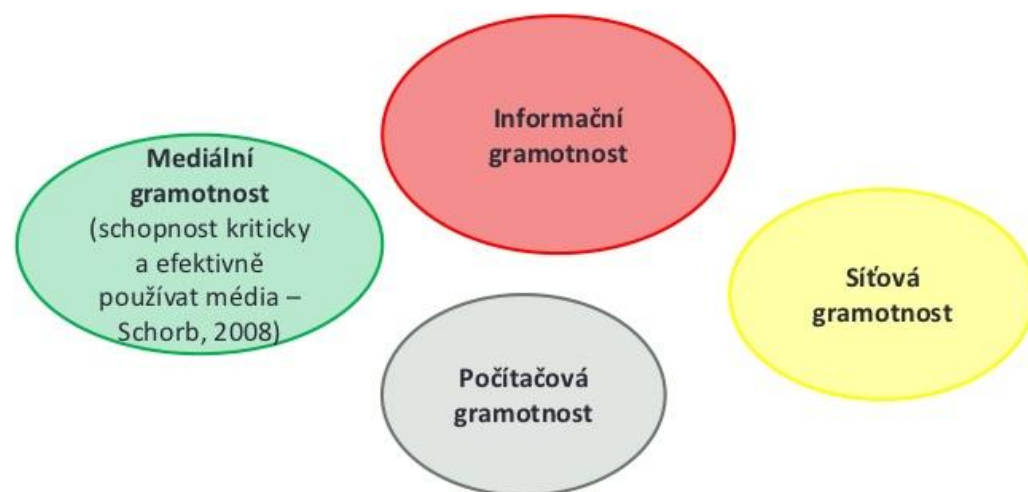
MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Čtenářská gramotnost

- **Čtenářská gramotnost** je jedna z gramotností, jež zahrnuje dovednosti, jako jsou čtení, psaní, mluvení, naslouchání a v neposlední řadě i myšlení.
- Je to jedna z gramotností, s kterou se jedinec setkává již v raném věku života.
- Dovednost psát a číst je základním prvkem pro život ve společnosti. Osvojování těchto dovedností lze považovat za dominantní složku vzdělávání, jelikož je to podmínkou pro další vzdělávání.
- V poslední době se ukazuje, že právě osvojování dovedností psát a číst v raných stadiích vývoje jedince je rozhodující pro další všestranný rozvoj jedince a **funkční gramotnost**.

Kompetence pro podíl na informační společnosti

- Kompetence (gramotnosti) pro 21. století

Složky funkční gramotnosti

- **Textová (literární) gramotnost** (prose literacy) – označuje znalosti a dovednosti, které jedinec potřebuje k porozumění a následnému využití informací především ze souvislých typů textů (beletrie, básně, komentáře, ale i novinové zprávy, úvodníky apod.).
- **Dokumentová gramotnost** (document literacy) – zahrnuje znalosti a dovednosti, které jedinec potřebuje k porozumění a následnému využití informací především z nesouvislých typů textů, tj. různých typů dokumentů a tiskopisů (jízdni řád, grafy, mapy, tabulky, diagramy, formuláře, oznámení, pokyny, instrukce na výrobcích, reklamy apod.).
- **Numerická gramotnost** (numeracy/quantitative literacy) – vymezuje znalosti a dovednosti, které jedinec potřebuje k aplikaci matematických operací s číselnými údaji, které jsou součástí převážně nesouvislých textů (tabulky, účty, faktury, formuláře, grafy, objednávky zboží z katalogu apod.).

Čtenářská gramotnost – definice PISA (2009)

„...schopnost porozumět psanému textu, zabývat se jím, přemýšlet o něm a používat ho k dosažení vlastních cílů, k rozvoji vlastních vědomostí a potenciálu a k aktivní účasti ve společnosti.“

Výzkum PISA:

- ❑ testovány 3 oblasti gramotnosti – čtenářská, matematická a přírodovědná v tříletých cyklech (2000 a 2009 – ČG hlavní testovaná oblast);
- ❑ testování 15letých (ČR – 9. ročník ZŠ, 1. ročník SŠ);

Hlavní cíl – poskytnout tvůrcům školské politiky informace o úspěšnosti a efektivitě vzdělávání jednotlivých vzdělávacích systémů.

Důraz kladen na **dovednosti**, které mají význam pro uplatnění mladých lidí v jejich dalším životě – při studiu nebo při vstupu na pracovní trh.

Čtenářská gramotnost

- Mezinárodní výzkumy PISA, PIRLS, TIMMS definují čtenářskou gramotnost jako „...***schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosažení určitých cílů, k rozvoji vlastních schopností a vědomostí a aktivnímu začlenění do života společnosti.***“
- Výzkumný ústav pedagogický v Praze (VÚP) definuje čtenářskou gramotnost jako „...***celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami potřebnými pro užívání všech druhů textů v různých individuálních i sociálních kontextech.***“

-

Čtenářská gramotnost

- V definici VÚP je zdůrazněn význam celoživotního vzdělávání v životě člověka. Rozvíjení čtenářství a čtenářské gramotnosti u dětí je považováno za významný faktor podílející se na úspěšnosti jedince nejen při studiu.
- K rozvoji čtenářské gramotnosti u dětí již v předškolním věku tzv. **předčtenářské gramotnosti** přispívají zavedené Standardy Rámcového vzdělávacího programu (dále RVP) pro předškolní vzdělávání (PV), jež se snaží o zkvalitnění vzdělávání.

Čtenářská gramotnost

- V Pedagogickém slovníku je vysvětlena čtenářská gramotnost jako:

„komplex vědomostí a dovedností jedince, které mu umožňují zacházet s písemnými texty běžně se vyskytujícími v životní praxi (např. železniční řád, návod na užívání léků).“

- Podle Pedagogického slovníku se čtenářskou gramotností rozumí nejen dovednosti spjaté se čtením a porozuměním textu, ale i dovednosti vyhledávat, zpracovávat a srovnávat získané informace prostřednictvím čtení.

Čtenářská gramotnost

V rámci čtenářské gramotnosti je rozlišováno několik rovin a to:

- vztah k četbě - zdůrazňuje nenásilné přivedení dítěte ke knize a podpoření jeho zájmu o četbu doslovné porozumění –
- hledání skrytých významů v psaných textech a umět jím porozumět vysuzování a hodnocení
- vyvození závěru a schopnost kritického hodnocení přečteného textu, zahrnuje také dovednost sledovat záměr autora metakognice
- umění uvědomit si možnosti zlepšení přečteného textu a uvědomění si vlastního záměru při čtení textu sdílení
- po přečtení textu požadovat zpětnou vazbu či komentář, umět sdílet zážitek z přečteného textu a být schopen diskutovat nad knihou aplikace –
- schopnost využít čtení k seberozvoji

Čtenářská gramotnost

- čtenářská gramotnost zahrnuje rozsáhlý komplex dovedností a kompetencí, ovlivňující gramotností další.
- Na základě tohoto tvrzení můžeme vymezit dvě základní úrovně gramotnosti.
 - V první úrovni čtenářské gramotnosti hraje jedince roli tzv. **konzumenta**. Je zde považován za pasivního čtenáře, který text vyslechne, zapamatuje si ho, ale není schopen uplatnit vyšší kognitivní procesy.
 - Ve druhé úrovni se jedinec stává **aktivním čtenářem** a je schopen dekodovat myšlenky skrze vyšší kognitivní procesy (hodnocení, vyvozování, atd.).

Definice

- Čtenářskou pregramotnost můžeme definovat jako soubor postojů, dovedností, vědomostí a návyků směřující ke čtenářství, tedy ke schopnosti číst s porozuměním textu a používat čtení (i psaní) pro potřebu svého vzdělávání a pracovních výkonů, ale také pro radost a zábavu.

Očekávané výstupy čtenářské pregramotnosti u předškolních dětí

1. Vytváření vztahů a postojů

Dítě by mělo mít zájem o psanou řeč, aktivně se zajímat o knihy, časopisy a jiné texty včetně digitálních, mít snahu je „přečíst“ a těšit se, až bude umět číst samo. Mělo by rádo poslouchat pohádky a příběhy, těšit se na jejich pokračování a mít potřebu je vyprávět a sdílet s ostatními. Mělo by zacházet s knížkou šetrně a s úctou, neničit ji, zažívat radost z nového poznání, získávat základní poznatky o světě a o životě.

Očekávané výstupy čtenářské pregramotnosti u předškolních dětí

2. Získávání vědomostí, dovedností a návyků

Dítě by mělo vědět, že čtení je cestou k zábavě i k získání informací. Že s pomocí čtení může objevit mnohá, zatím neznámá tajemství. Mělo by disponovat škálou dovedností předcházejících čtení a psaní, která začíná jednoduchým rytmem a končí analýzou a syntézou slov na fonémy (více kapitola 2: Rozvíjíme čtenářskou pregramotnost v mateřské škole).

Dále by mělo ovládat některé návyky jako „čtení“ zleva doprava, shora dolů atd. Mělo by také porozumět sdělením, která nesou konkrétní informace, i chápat jednoduché příběhy a pohádky.

Cíle

1. Cíle vztahově-postojové

- Směřují k vytváření pozitivních vztahů a postojů ke čtení, podporují snahu a přání dítěte naučit se číst a psát a ukazují mu svět knih a psaného písma jako krajinu dobrodružství a poznání.

2. Cíle dovednostní

Směřují k osvojování vědomostí, dovedností a návyků, které dítě bude potřebovat při učení čtení a psaní...

Čtenářské strategie

V předškolním věku je vhodné využívat zejména následující strategie, které vedou posluchače, později čtenáře, k lepšímu vnímání sdělení a k hlubšímu pochopení smyslu konkrétního literárního díla

Jsou to zejména:

Propojování/hledání souvislostí

Vizualizace

Usuzování

Předvídání

Hodnocení

Shrnování

Čtenářské strategie

Propojování/hledání souvislostí

- Hledáme souvislost s dosavadní vlastní zkušeností dětí nebo souvislost s jinými texty, které již děti měly k dispozici.
- Aktivizujeme pomocí otázek nebo činností. Můžeme využívat „startéry“ typu: Co o tom víš...? Už jsi se někdy...? Znáš někoho...? To mi připomíná, když...
- Pro lepší pochopení vztahů můžeme využít diagramy, tabulky, zápisy. Tyto strategie je možné používat u uměleckých i odborných textů.

Předčtenářská gramotnost

- **předčtenářskou gramotnost**, jež je právě rozvíjena v předškolním věku dítěte. Jedná se tedy o rozvíjení těch dovedností, které usnadňují a zdokonalují práci s textem již ve věku, kdy dítě neumí číst a psát.
- Předčtenářská gramotnost zahrnuje dovednosti předcházející samotnému čtení a psaní. Jsou rozvíjeny psychické funkce, jež souvisejí se čtením a to např.
 - **pozornost**
 - **rozvoj řeči**
 - **představivost**
 - **prostorová orientace**
 - **paměť**
 - **sluchová a zraková orientace**

Hra s obrázky (PEXESO)

Cíl:

- Rozvoj slovní zásoby (pasivní i aktivní)
- slovní druhy a jejich praktický trénink- podstatná jména, přídavná jména, slovesa, spojky, předložky...
- Kladení otázek a odpovídání na ně – trénink rolí v dialogu, pravidla komunikace
- Rozvoj kreativity, fantazie
- Vizualizace příběhu, rozvoj kresby
- Trénink pozornosti , paměti (kapacita)
- Trénink komunikačních kompetencí, mluvní pohotovosti...

Pravidla komunikace

**1. Vždy mluví jen jeden
nácvik seberegulace**

**2. Když někdo mluví, ty mlčíš a posloucháš (nasloucháš)
nácvik aktivního naslouchání**

hra Pohádka s rušivým elementem

**3. Když si povídáme, díváme se vzájemně do očí
nácvik očního kontaktu**

Postup

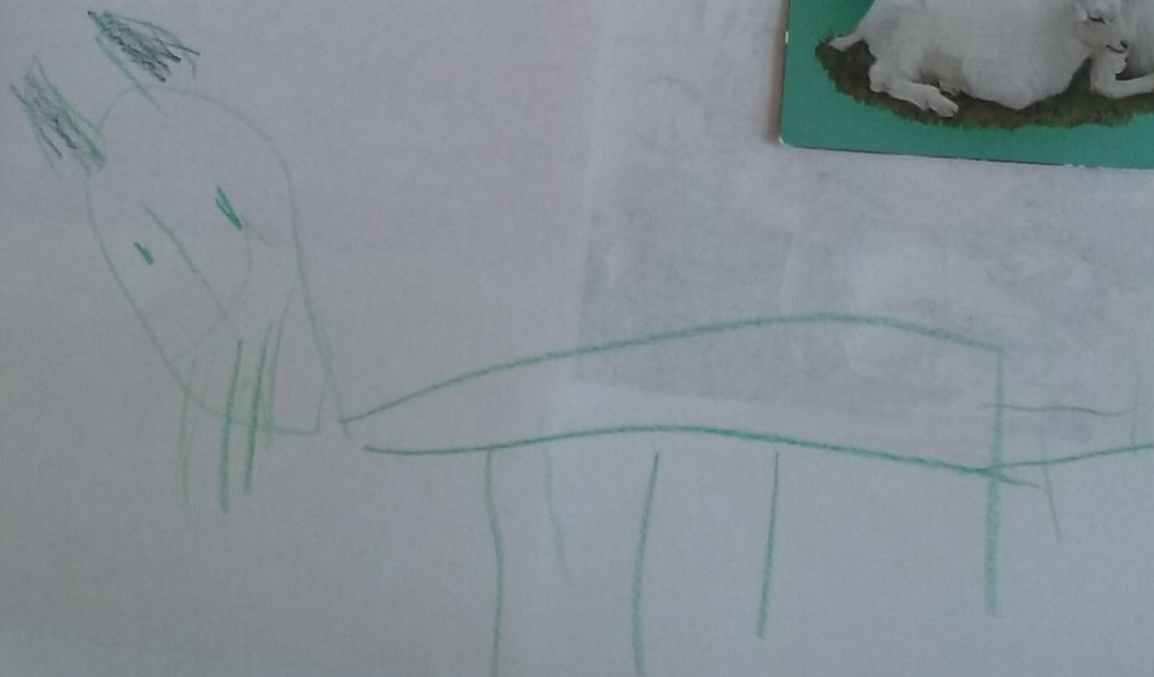
- Děti sedí v komunikačním kruhu a postupně odpovídají na otázky z kola (malým dětem můžu pomoci tak, že jim rozdám obr.zvířátek, velké vymýšlejí slova sami). Dodržují pravidla. Po posledním kole nakreslí, to, co vymyslely a pak následuje společné sdílení – kompletní název obrázku:

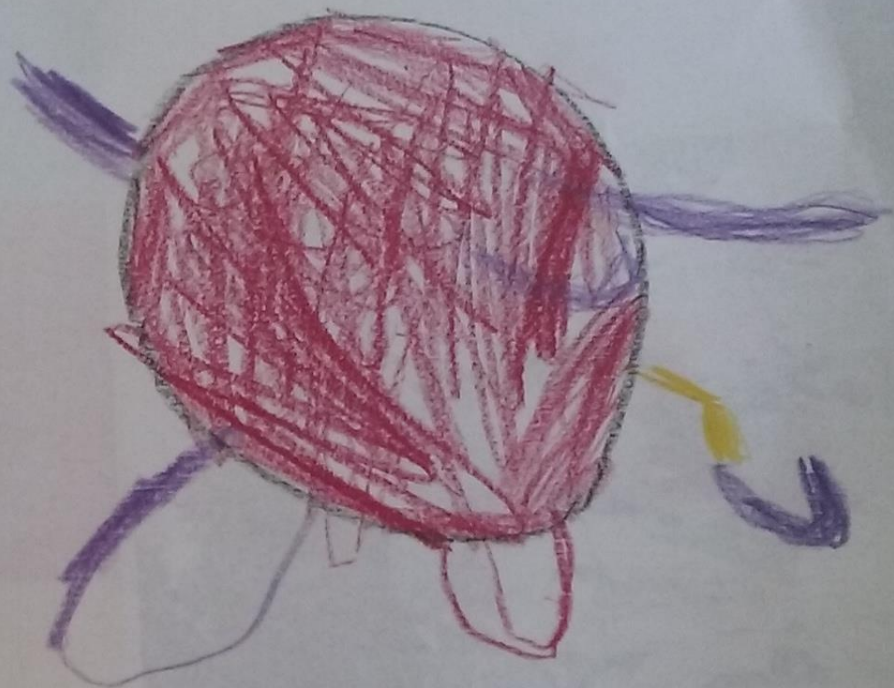
Veselý pejsek, který štěká

krásný motýl
3. 10. 8.

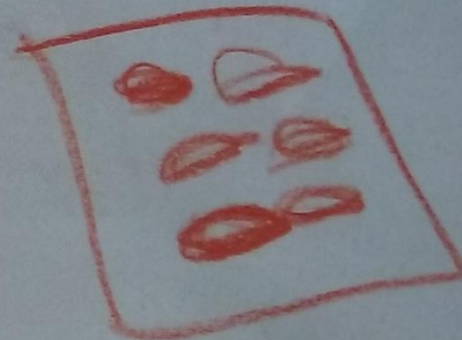
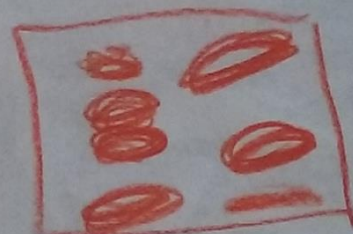
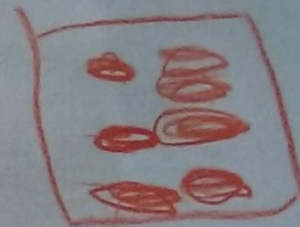
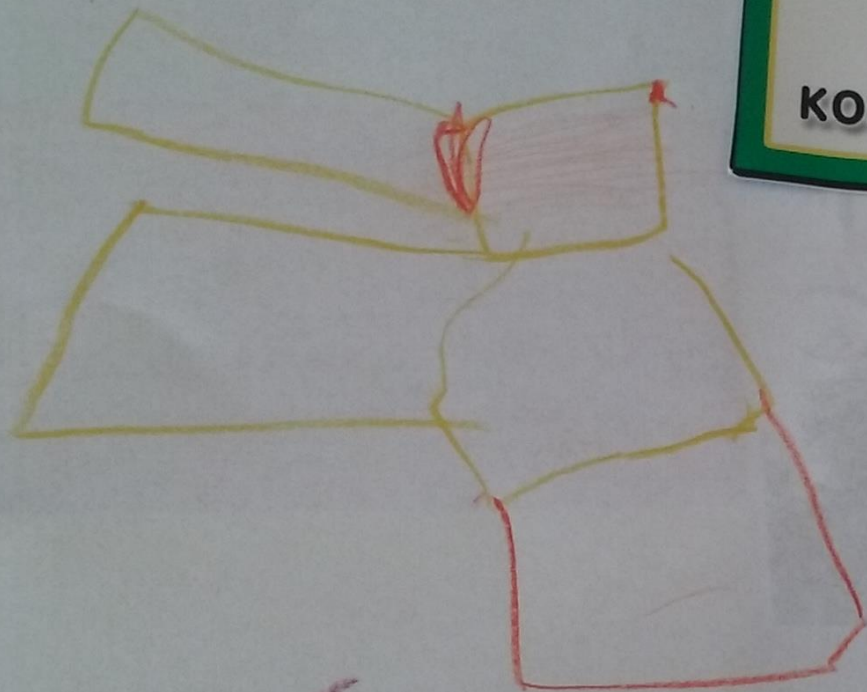
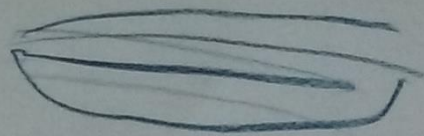

Rohatcu kaza
5 lek

velký deštník, 4 nohy

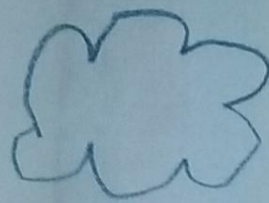
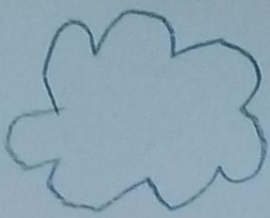
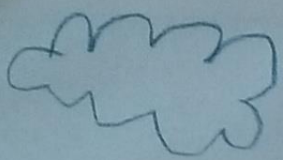
barva kostky
4 rohy

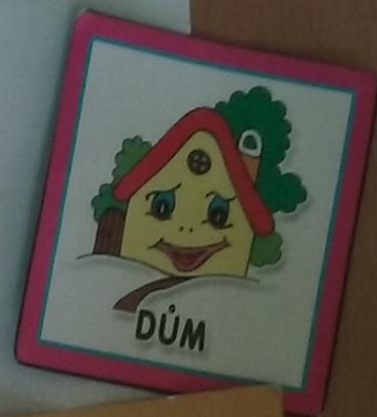

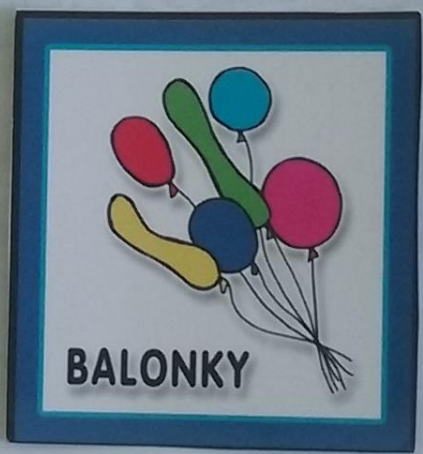
napak. balo'aly
5 let

Vymýšlení nonsensového příběhu

1. navazuje na předešlou aktivitu Hry s obrázky a slovy, kdy děti už znají pravidla a hru si vyzkoušely. Rozdáme jim obrázky (malým obr. zvířátek, větším předmětů)
2. vytvoříme dvojice (malý x velký)
3. ve dvojici proběhnou tři kola
4. vymyslete společně příběh, ve kterém budou vystupovat zvířátka a předměty
5. příběh nakreslete a pak odvyprávějte spolužákům(název, hl. postavy, zápleтка...)

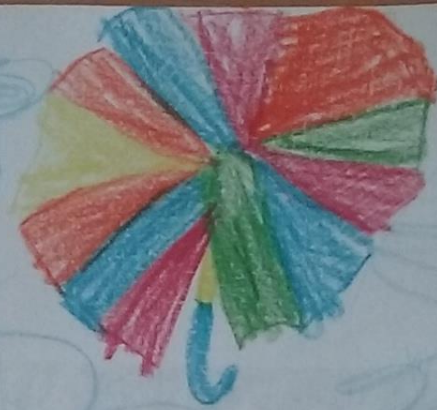

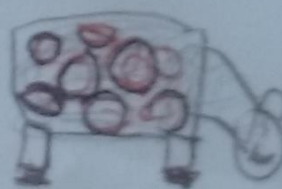
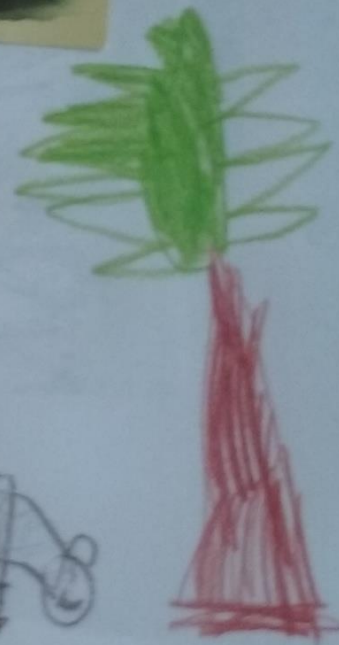
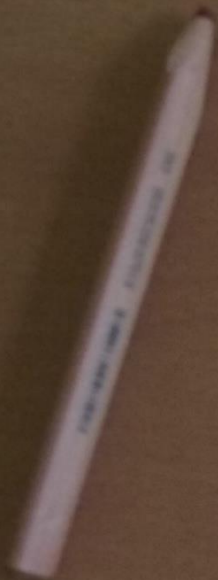

BALONKY

DEŠTNÍK

7/8

“Klíče od pohádky
každý jednou držel v ruce.
Jejich zacinknutí lidi nutí
odemykat svá srdce.”

Michal Černík

DĚKUJI ZA
POZORNOST